

DİJİTAL ÇAĞDA DEVLET EGEMENLİĞİNİ TARTIŞMAK: DİJİTAL FEODALİZM

Bedir Sala*

Öz

Dijital teknoloji geliştikçe, bilgi akışını ve üretimini hızlandırarak dünyayı teknoloji ve bilgi arasındaki karmaşık bir ilişki içinde yeniden şekillendirmektedir. Bu süreç devlet egemenliğinin de yeniden tartışılmasına neden olmaktadır. Çünkü dijital teknolojinin bilgi akışı ve üretimi üzerindeki etkisi kökten dönüştürücü hale geldi. Makalenin de odak noktası devlet egemenliğidir. İnternet, küreselleşme ve toplumların giderek birbirine bağlanması ile karakterize edilen dijital çağ, bu geleneksel kavramın yeniden tartışılmasına neden olmaktadır. Hem kamusal hem de özel verilerin dijitalleşmesi yeni iktidar alanları yaratmakta ve devletin bu dijital alanı düzenleme ve kontrol etmedeki rolü hakkında sorulara yol açmaktadır. Bu bağlamda, dijital çağın yeni sosyal, siyasi ve ekonomik düzenini anlamak için bir çerçeve olarak “dijital feodalizm” kavramı kullanılmaktadır. Kavram, feodal sisteme benzer bir şekilde bireyler ve devletler üzerinde giderek daha fazla güç kullanan şirketlerin artan hakimiyetini yansıtmaktadır. Makale, dijital dönüşümün geleneksel devlet egemenliği kavramlarını nasıl değiştirdiğini incelemekte ve dijital çağda devletler, şirketler ve bireyler arasındaki güç dinamiklerinin ulus devlet egemenliği üzerindeki muhtemel etkisini tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Dijital Çağ, Devlet Egemenliği, Dijital Feodalizm, Kapitalizm, Veri Egemenliği.*

Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, E-posta: bedirsala@aku.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6892-2664
Bu makaleye atf için: Sala, Bedir. (2025). Dijital Çağda Devlet Egemenliğini Tartışmak: Dijital Feodalizm, SDE Akademi Dergisi, 5(3), 373-399

DISCUSSION OF STATE SOVEREIGNTY IN THE DIGITAL AGE: DIGITAL FEUDALISM

Bedir Sala

Abstract

As digital technology develops, it accelerates the flow and production of information, reshaping the world in a complex relationship between technology and information. This process also leads to a re-discussion of state sovereignty. The focus of this article is on state sovereignty. The digitization of both public and private data creates new spheres of power and raises questions about the role of the state in regulating and controlling this digital space. In this context, the concept of “digital feudalism” is used as a framework for understanding the new social, political, and economic order of the digital age. The concept reflects the growing dominance of corporations that increasingly exercise power over individuals and states in a manner similar to the feudal system. The article examines how digital transformation is changing traditional notions of state sovereignty. It discusses the impact of power dynamics between states, corporations, and individuals on nation-state sovereignty in the digital age.

Keywords: *Digital Age, State Sovereignty, Digital Feudalism, Capitalism, Data Sovereignty.*

Giriş

Dijital çağ kavramı son yıllarda sıkça kullanılan popüler kavramların başında gelmektedir. Bu kavramın içeriği ve etkilerine ilişkin tartışmaların kaynağı teknolojiadaki gelişmenin ve teknolojinin kullanımının insanın gündelik pratiklerini dönüştürecek düzeyde yaygınlaşmasından kaynaklanıyor. Dijital teknolojinin ekonomiden kültüre, eğitimden siyasete, gündelik hayattan toplumsal alana yaygın kullanımını ifade eden dijital çağ, temelde bilginin dijitalleştirilerek hem kullanımını hem de yeniden üretimini karakterize etmektedir. Dolayısıyla dijital çağ, bilginin tekniğe dönüşümünün hızlandığı, tekniğin de bilginin üretimini ve akışını etkilediği karmaşık bir ilişkinin ortaya çıktığı günümüz dünyasını tanımlamaktadır. Dijital çağ, teknolojinin insanlar arasında iletişim ve etkileşimin hızını ve etkisini belirlemek için kullanılmaya başlanmış olsa da artık bu süreç toplumsal kurumları da içine alarak daha geniş ve derin çaplı bir etkiyi ifade etmektedir. Özellikle her geçen gün dijital alandaki verilerin niceliksel artışı bu verilerin kullanımına ve kontrolüne ilişkin siyasal ve ekonomik temelli yeni rekabet ve çatışmaları tetiklemektedir. Bunun en somut etkisini ekonomik, siyasal ve toplumsal kurumların bir “dijital dönüşüm” sürecine uygun bir şekilde yeniden yapılandırılma politikalarında görmek mümkündür. Bu yeniden yapılandırma sadece basit düzeyde teknolojiden yararlanma anlamına gelmiyor aynı zamanda kurumların temel karakterini ve işleyişini de etkileyecektir. Ayrıca kurumlar için dijital dönüşüm kaçınılmaz bir realite olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı bir kurumun varlığını ve devamlılığını sürdürmek için dijitalleşmeye uyum sağlaması gerektiğine ilişkin yaygın bir kanaat vardır.

Bu dijital dönüşüm sürecinden devletler de doğrudan etkilenmektedir. Dijitalleşme devletler için nasıl bir imkân oluşturuyor? Devlet ve vatandaş ilişkisini nasıl etkilemektedir? Dijital çağ aynı zamanda devletler için egemenliği aşındıran bir realite midir? Devletin rolü ve işlevi değişecek midir? Devletin egemenlik sınırları nerede başlar nerede biter? Bireyler devletin egemenliği dışında bir etkinlik alanı, yaşam alanı ve hareket alanı bulabilir mi dijital çağda? Bu ve benzeri sorular etrafında dijital çağda devlet ege-

menliğinin yeniden tartışılmaya başlandığı söylenebilir (Timmers, 2024). Devlet egemenliğinin bu bağlamda yeniden tartışılmasına yol açan etken ise hacmi sürekli artan özel ve kamusal alana ilişkin verilerin dijitalleştirilmesi sürecidir. Hem verilerin dijital alana aktarılması hem de dijitalleşen bu veriler yeni bir güç alanını ortaya çıkartıyor. Dolayısıyla devletlerin bu güç alanında nasıl bir rol oynayacakları veya bu güç alanının devletlerin mevcut gücünü nasıl etkileyeceği egemenlik açısından önemli olmaktadır.

Bu makale söz konusu tartışmalar bağlamında bir sorun olarak dijital çağda devlet egemenliğine odaklanmaktadır. Kuşkusuz devlet egemenliğine ilişkin tartışmalar oldukça eskidir. Özellikle küreselleşme süreci ile birlikte artan ulus ötesi şirketlerin ve örgütlerin güçlenmesi ve devletler arasındaki bağımlılık ilişkisinin daha yoğun bir şekilde ortaya çıkması egemenliğin yeniden tartışılmasına yol açmıştır. Egemenliğin pratik olarak uygulanması ve işleyişi, küreselleşme ve dijitalleşme gibi yeni gelişmeler karşısında nasıl bir mahiyet kazanacağı ise önemli bir husustur. Dijitalleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni durumu ifade etmek için kullanılan kavramlardan biri de “dijital feodalizm” kavramıdır. Makalede dijital çağda devlet egemenliği bu kavram bağlamında tartışılacaktır. Ancak, öncelikle egemenlik kavramı ve kavrama ilişkin tartışmalara kısaca değinilecektir.

1. Egemenlik Kavramı

Tarihsel olarak, bugün kullanılan bağlamda egemenlik kavramının ortaya çıkışı modern devletlerin kurulmasından öncedir. Özellikle Niccolo Machiavelli, Jean Bodin ve Thomas Hobbes gibi siyaset filozoflarının eserleri egemenlik kavramına ilişkin temel tartışmalara yön vermiştir (Hinsley, 1986). Bu filozofları egemenlik kavramını tartışmaya iten temel etken yaşadıkları dönemin kaotik ortamıdır. Kaotik ortamı ortadan kaldıracak bir siyasal iktidarın meşruiyetine ve uygulanmasına ilişkin bir egemenlik modeli geliştirmeye çalışan bu filozofların ortak noktası iktidarın laikleştirilmesi ve kuvvetler birliği esasıyla tek elde yürütülmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımdır. Carl Schmitt (2006: 62) devletin mutlak egemenliğine ilişkin bu yaklaşımın “Tanrı’nın her şeye kadir olduğuna dair teolojik formüllerin

fiiliyatta yüzeysel bir biçimde sekülerleşmesinden başka bir şey” olmadığını iddia eder.

Egemenlik konusunda çok daha net bir çerçeve çizen Hobbes, egemenlik sözleşme ile kurulmuş olsa bile egemen bu sözleşmenin tarafı değildir. Taraf olmadığı için sözleşme kendisi için bağlayıcı olmayacaktır. Taraf olmama hali egemeni mutlak otoriteye dönüştürmektedir (Beriş, 2021: 21-22). Bu egemenlik anlayışını eleştiren liberal yaklaşım ise egemeni anayasaya tâbi kılarak mutlak egemenliğe karşı sınırlı bir egemenlik kuramını savunmaktadır. Özellikle kuvvetler ayrılığı prensibini kabul eden devletlerde devlet organlarının yetkilerinin dağıtılarak otoriter bir yapının önüne geçmek amaçlanmaktadır. Mutlak egemenliğin sınırlandırıldığı anlayış anayasacılık olarak nitelendirilmektedir. Anayasacılığın en temel ve ideal özelliği ise kuvvetler ayrılığına dayanmasıdır (Kleinlein, 2010). Amaç ise vatandaşları korumak ve egemen iktidarın denetimsizliğinin önüne geçmektir. Dolayısıyla totaliter devlete karşı hukuk devleti nosyonu bir güvence olarak savunulmaktadır.

Modern ulus devletin ortaya çıkmasıyla mutlak egemenlik kavramı devletle özdeşleşerek devletin temel bir vafına dönüşmüştür. Özellikle, günümüzde siyasal toplum üzerinde nihai kararın kimin vereceğini ifade eden egemenliğin devletin bir ayırt edici özelliği olarak yaygın bir şekilde kabul edilmeye başlanması Westphalia Antlaşması (1648) ile ortaya çıkmıştır. Derek Croxton (2001: 569-591) Westphalia Antlaşması’nın tam olarak egemenliği sarıh veya zımni bir şekilde onaylamak yerine müzakere-lerin bir sonucu olarak geliştiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla Westphalia egemenlik modelinin devletlerin kendi sınırları içindeki egemenliğinin kabul edildiği, içişlerine müdahale edilmemesi gerektiği ve uluslararası hukuk düzeninin kabul edildiği bir süreci başlatmış olduğunu vurgulamak daha uygun olacaktır. Birinci Dünya Savaşı’nın ardından kurulan Milletler Cemiyeti (1920) ve İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Birleşmiş Milletler (1945) ise devletlerarasında ortaya çıkabilecek dış egemenliğin ihlalini önleyerek uluslararası alanı bir düzene koymayı amaçlamıştır. Uluslararası alanda her bir üyenin egemen eşitliğini kabul eden bu iki kurum Westphalia egemenlik modelinin kurumsallaşmasına katkı sağlamıştır.

Hukuki anlamda devlet egemenliği ise iç egemenlik ve dış egemenlik olarak ayrılmaktadır. İç egemenlik devletin siyasal topluluğu yönetme yetkisini uhdesine almasıdır. Vatandaşın ise itaat etme yükümlülüğü vardır. Egemenlik bu açıdan, devlet için gücü merkezileştiren ve süreklileştiren bir dayanak oluşturmaktadır. Dış egemenlik ise uluslararası hukuk sistemine göre devletlerin bağımsızlığını ve tüm devletlerin eşit birer özne olarak kabul edilmesidir. Devlet uluslararası alanda bağımsız bir taraf ve aktör olarak kabul edilmektedir (Sunay, 2007: 44-45). Egemenlik hakkının kullanımının hukuki bir temele dayandırılarak tüm vatandaşları bağlayıcı kural koyma yetkisi güvenliğin sağlanması, özgürlüklerin korunması, eşitliğin ve adaletin gerçekleştirilmesi gibi gerekçelerle meşru bir temele bağlanarak egemenliğin kaynağının toplumdan alındığı vurgulanmaktadır. Ancak egemenliğin kullanımının toplum sözleşmesi, seçim veya temsil kurumu gibi araçlarla yapılması, egemenliğin devri veya paylaşımı ile ilgili değil, sadece onay ve rıza araçları olduğunu gösterir (Sunay, 2007: 89-90). Dolayısıyla doğrudan veya dolaylı gerekçelere rağmen nihai aşamada egemenliğin kaynağı “egemen” olandır.

Modern ulus devletlerle birlikte bireyler, vatandaşlık bağı ile siyasal bir topluluk olmuştur. Bu siyasi topluluğun nihai aşamada itaat edeceği tek kurum ise devlettir. Egemenlik hakkını uhdesine alan ulus devlet oldukça organize, insanların hayatına müdahale etme, demografiyi yönetme kapasitesi yüksek ve sofistike bir özellik taşımaktadır. Bu yönleriyle modern öncesi imparatorluklardan ve krallıklardan ayrılmaktadır. Ayrıca bu katı özelliklerinden dolayı da değişim konusunda muhafazakâr ve temkinli bir reflekse sahiptir. Bütün bu yönleriyle birlikte ulus devleti güçlü kılan en önemli husus belirli bir coğrafi alanda ve orada yaşayan insanlar üzerinde meşruiyeti kendinden menkul mutlak bir egemenlik modelini uhdesine almış olmasıdır. Egemenliğe ortak olabilecek veya egemenliği aşındırabilecek her türlü tehdide karşı bir teyakkuz hali ise ulus devlet politikalarına nüfuz etmiştir. Egemenlik kavramı genel hatlarıyla bu şekilde değerlendirilebilir. Devlet egemenliği sabit bir veri olarak kabul edilse bile hem devletin kendisi hem de devletin egemenliği altındaki nüfusun tarihsel olduğu dikkate alındığında tarihsellikten kaynaklı değişim karşısında egemenliğin

sarsılması kaçınılmaz olmaktadır. Bundan dolayı egemenliğin devamı ancak değişen koşullar karşısında kendini restore edebiliyor olmasıyla doğrudan ilişkilidir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu dünya, egemenlik konusunda karmaşık bir dinamik yarattı. Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği, genellikle birbirlerinin etki alanlarına saygı gösterirken, kendi ideolojik ve stratejik çıkarlarını ilerletmek için daha küçük devletlerin iç işlerine de müdahale ediyorlardı. Bu durum, egemenliğin yasal bir ilke olmasına rağmen, pratikteki uygulamasının genellikle güç politikasının gerçeklerine tabi olduğunu da gösterdi. Dolayısıyla İkinci Dünya Savaşı sonrası devlet egemenliği tartışmaları, bu kavramı neredeyse mutlak ve sorgulanamaz bir ilke olmaktan çıkarıp koşullu bir ilkeye dönüştürdü. Savaşın yıkıcı etkileri ve uluslararası insan hakları hukukunun yükselişi, bir devletin egemenliğinin insan hakları ihlallerine karşı bir kalkan olmadığı ve devletlerin halklarına ve uluslararası topluma karşı sorumlulukları olduğu yönünde yeni bir anlayışın oluşmasına yol açtı. Diğer taraftan, kapitalizmin dönüşümü ve küreselleşme olgusu egemenliğin yapısal niteliğine ilişkin tartışmaları derinleştirmiştir.

2. Kapitalizm, Küreselleşme ve Egemenlik Tartışmaları

1970’lerde yeni ekonomik ve toplumsal düzen bağlamında ulus devletin rolü ve işlevine ilişkin tartışmalar mevcut egemenliğin durumuna ilişkin yeni değerlendirmelere ve analizlere yol açmıştır. Temel tartışma ise ulus devletlerin devlet dışı güçlü aktörler karşısındaki egemenlik durumlarının ne olacağına ilişkindir. Çeşitli disiplinlerden gelen akademisyen ve entelektüellerin yürüttüğü bu tartışmanın odak noktası daha çok ulus devletin geleceğine yönelik kestirimlerden oluşmaktadır. Bundan dolayı bazı analiz ve değerlendirmeler birer kehanet olarak yorumlanmıştır. Ancak egemenliğe ilişkin iki ana eğilim ortaya çıkmaktadır: egemenliğin değişen ekonomik ve toplumsal koşullardan dolayı zayıfladığını veya zayıflayacağını iddia edenler ile ulus devletin kapitalist sistemin bir parçası olduğunu dolayısıyla değişen koşullara uyum sağlayarak egemenliğini devam ettireceğini iddia edenler.

Wendy Brown'a göre egemenliğin belirli özellikleri vardır. Bunlar: üstünlük, daimilik, kararcılık, mutlaklık, devrolunamazlık ve yargı yetkisi. Brown ulus devletin egemenlik tekeline aşındıran temel koşul ise şöyle açıklamaktadır:

“Geçtiğimiz yarım yüzyılda giderek yoğunlaşan sermaye, insan, fikir, mal, şiddet, siyasi ve dini bağılıkların uluslararasındaki akışları ulus devletlerin bu karma nitelikler üzerindeki tekeline fena halde gölge düşürmüştür. Söz konusu akışlar geçtikleri sınırları aşındırmakla kalmayıp, bu sınırlar içerisinde birer güç olarak kristalleşmekte, böylece egemenliği hem kıyılarında hem de içeriden tehlikeye sokmaktadır” (2011: 27).

Yukarıda Brown'ın özetlediği gerekçelerle klasik ulus devlet egemenliğinin zayıfladığına veya aşındığına ilişkin çeşitli iddialar söz konusudur. Bu iddiaların en güçlü gerekçesi ise küreselleşme ile daha belirgin bir şekilde konuşulan ekonomik koşulların değişmesidir. Özellikle 1970'lerden itibaren etkili olan monetarist yaklaşıma göre devletin piyasadan çekilmesi gerektiği tezinin ve devletin ekonomiye müdahalesinin minimize edilmesi anlayışına dayanan neoliberal politikaların uygulama safhası ile birlikte sermayenin uluslararası düzeydeki etkinliği artmıştır. Ayrıca iktisadi alanda ortaya çıkan bu fikirler ve küreselleşme olgusu hem uluslararası sermayenin güçlenmesine, etkinliğinin artmasına ve ekonomik düzeyde devletlerarasında bir bağımlılık ilişkisini de yaratmıştır. Bu durumu kapitalizmin kaçınılmaz bir durağı olarak okumak mümkündür. Bağımlılık ilişkisi sosyal, kültürel ve siyasi alanı da dönüştürmektedir. Dolayısıyla sermayenin ulusal sınırları aşan bir güce ulaşması ve küreselleşmesi ulus devlet egemenliğine yönelik bir tehdit olarak algılanmasına ve yorumlanmasına yol açmıştır.

Kenichi Ohmae (1996) ise küreselleşme sürecinde ulus devletlerin sermayenin ihtiyacına cevap verebilecek kabiliyetini yitirmeye başladığını ve ulus devletlerin egemenliğinin aşındığını iddia etmektedir. Gerekçe olarak ise ulusal sınırların öneminin sermaye için azalması, şirketlerin ulusal çıkarı aşan politikalar benimsemesi, bilgi teknolojisi sayesinde şirketlerin farklı

lkelerde faaliyet gösterebilmesi ve ulusal aidiyetlerin tüketim alışkanlıkları üzerindeki etkisinin yitirilmesini göstermektedir (Aydın, 2003).

Bu konudaki tartışmalara oldukça temkinli bir şekilde yaklaşan Jurgen Habermas, *Küreselleşme ve Milli Devletin Geleceği* kitabında kapitalist dünya sisteminin önemli sa ayaklarından biri olan mevcut devletler sisteminin zarar görmesinin sistemi olumsuz yönde etkileyeceğini açıklarken “ulusaşırı şirketler güçlü devlet kurumları, özellikle de merkez alanlarda güçlü devlet kurumları olmadan faaliyet yrtemezler, güvenliklerini sağlayamazlar, nispi tekeller oluşturamazlar ve rekabet edemezler” gerekçesine bağlamaktadır. Ayrıca, Habermas küreselleşme ile birlikte egemenliğin zayıflayacağına ilişkin yaklaşıma da mesafeli durmakta ve “küreselleşme, eğer egemenliğin-millî devletlerden alınıp, birtakım milletler-üstü sermaye şirketlerine aktarılacağı türünden önyargıları içeriyorsa bu hem sistemin mantığına terstir ve hem de yakın vade de mümkün gözükmemektedir” (2018: 11-12) değerlendirmesini yapmaktadır. Kuşkusuz, Habermas küreselleşmeyi tartışırken küreselleşmenin etkilerini yadsımıyor ancak ulus devlet egemenliğini ortadan kaldıracak bir etkiyi içermediğini çünkü küreselleşmenin de ulus devlet gibi kapitalist sistemin bir uzantısı olduğunu iddia etmektedir.

Küreselleşme ve ulus devlet egemenliğine ilişkin tartışmalar güncelliğini yitirirken dijitalleşme olgusu ulus devlet egemenliğine ilişkin tartışmaları yeniden gündeme getirmiştir. Çünkü dijitalleşme toplumsal alanı hem ilişkiler düzeyinde hem de yapısal düzeyde dönüştürebilecek yeni bir olgudur. Bu konuda, dolaylı bir şekilde de olsa, en kapsamlı erken analizlerden biri de Manuel Castells’e aittir. Castells (1996) bilgi ve teknolojiadaki geşişmelerle birlikte toplumun ağlarla birbirine bağlandığını ve “aę biçimli, küreselleşen bir dünya yarattığımızı” (Giddens ve Sutton, 2024: 17) açıklar. İnsanlar, kurumlar ve teknolojik araçlar arasında sürekli bir bağlantı vardır. Bilginin paylaşıldığı ve etkileşimin arttığı bu aę temelli toplumdan her şeyin dijitalleştiği bir dünyaya doğru gidilmektedir. Dijitalleşme nesnel dünyaya alternatif veya nesnel dünyayı minimize eden sanal bir dünyanın da kapısını açmaktadır. Bu kavşakta devletin rolü ve nerede duracağı ise

egemenlik üzerine düşünenler için önemli bir gündem olacaktır. Nitekim dijital feodalizm kavramı da bu bağlamda kullanılmaktadır.

3. Dijital Feodalizm ve Egemenlik

Geleneksel ulus devlet, fiziksel sınırı belirli olan bir coğrafyada ve bu coğrafyadaki insanlar üzerinde mutlak egemenlik hakkını kullanabiliyordu ancak dijitalleşme ile birlikte insanlar arası etkileşimin ve paylaşımın coğrafi sınırları kolayca aşabildiği bir durumda egemenlik hakkını nasıl kullanacağı tartışmalıdır. Her şeyin dijitalleştiği bir çağda veri ve verilerin kontrolü büyük bir güç olmaktadır. Bu gücü kimin kontrol edeceği egemenlik açısından önemlidir. Hâlihazırda büyük veri setlerine (Big Data) sahip şirketler verileri kullanarak çeşitli istatistiksel bilgiler üretebiliyor. Ayrıca bu verilerden hareketle ekonomik, siyasal ve sosyal alana ilişkin çeşitli öngörülerde bulunmak ve insanları manipüle etmek mümkündür. Bundan dolayı her gün sayısızca verinin oluşturulduğu dijital ortamda bu verileri toplamak, analiz etmek ve yorumlamak ilgili şirketler için önemlidir. Bu yeni durumun yol açtığı siyasal ilişkiyi açıklamak için “dijital feodalizm” kavramı kullanılmaktadır.

Feodalizm, tarıma dayalı Ortaçağ Avrupa toplumunu nitelendirmek için kullanılan bir kavramdır. Feodal düzende merkezi otoritenin zayıf olduğu toplumda toprak sahibi derebeyi ile toprağı işleyen köylüler (serfler) arasında hiyerarşik bir ilişki vardır. Köylüler toprak sahibine bağlı ve koruması altındadırlar. Ortaçağ toplumunu nitelendirmek için kullanılan bir kavramın günümüz dünyasına teşmil etmek ilk etapta analojik bir bağlantı kurmayı zorlaştırabilir. Ancak buradaki analojide dijital platformların sahipleri derebeyleri, kullanıcılar ise üretici sınıf olan köylüleri temsil etmektedir. Feodalizm kavramını bu bağlamda ilk kullananlardan biri Yale Üniversitesi hukuk profesörü James Grimmelmann’dır. Grimmelmann (2009) bir sanal topluluk olan Second Life üzerine yazdığı *Virtual World Feudalism* adlı makalenin özetinde şu açıklamayı yapar:

“Second Life feodal bir toplumdur. Hayır, mecazi anlamda değil. Gerçek anlamda. Sanal dünya hukuku akademisyenlerini iki sorun meşgul etmektedir: Geliştiriciler ve kullanıcılar arasındaki siyasal ilişki nedir? Bu dünyadaki nesnelere mülkiyet muamelesi yapmalı mıyız? Sanal siyaset ve mülkiyetin, feodal siyaset ve mülkiyet gibi ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlı olduğunu kabul ederek her iki soruda da ilerleme kaydedebiliriz. Kiracının/kullanıcının lordu/geliştiricisi ile olan ilişkisi hem mülkiyet menfaatini yaratır hem de onu uygular. Feodal İngiltere’deki toprak mülkiyeti ile Second Life’teki mülkiyet arasındaki benzerlik, çevrimdışı mahkemelerin sanal öğelerdeki kullanıcı çıkarlarını, bunları tam gelişmiş modern “mülkiyet” olarak ele almadan kademeli olarak koruması gerektiğini göstermektedir” (Grimmelmann, 2009: 126).

Grimmelmann platform üzerindeki arazilerin satışı ve parsellenmesinin, başka bir ifadeyle mülkiyet ilişkilerinden hareketle feodal dönemle benzerliğine dikkat çekmektedir. Makalenin sonunda bu ve benzeri oyunların “modern toprak mülkiyetinin aynı mantığından ziyade feodal toprak mülkiyetinin ilişkisel mantığını takip ettiğini kabul etmeliyiz” (2009: 130) ifadesini kullanır. Günümüzdeki sanal dünyanın ulaştığı seviye itibarıyla Second Life primitif bir platform olarak kalmaktadır. Kuşkusuz platform sahipleri ile kullanıcılar arasında doğrudan feodal sistemdeki gibi bir sahiplik ilişkisi görülmeyebilir. Ancak sosyal medya veya online alışveriş platformlarının kullanıcıların verilerini toplaması ve işlemesi açısından veri bazlı bir sahiplik ilişkisinden bahsedilebilir. Özellikle dijital alandaki güç ve kontrolün büyük şirketlerin elinde olmasını ve bu büyük şirketlerin sosyal medya ve online alışveriş platformları ve bulut hizmetleri gibi dijital alanın temel altyapısını ve burada üretilen veriyi kontrol etmeleri ve sahiplenmeleri dikkate alındığında, Ortaçağ Avrupa’sındaki gibi dijital çağda da güç ve kontrolün belirli şirketlerin (derebeylerin) elinde yoğunlaştığı ve kapitalizmin sömürücü ilişkilerinin dijital çağda da devam ettiği güçlü bir iddiaya dönüşmektedir (Harrison, 2021; Arditi, 2023).

Büyük şirketlerin sahip olduğu verileri siyasal alanda da kullanma olasılığı yüksektir. Çünkü dijital bilgi en nihayetinde bir araçtır ve bu aracı

kullanan bir güç bunu bir iktidar kaynağı olarak kullanabilir. Günümüzde ilk akla gelen Google, Amazon, Facebook, Twitter / X gibi şirketler neredeyse internet kullanıcılarının büyük bir kısmının verilerine sahip ve bu verileri kullanma konusunda da olağanüstü bir hakka sahipler. Mevcut hukuki altyapı henüz verilerin kontrolü ve kullanımı konusunda basit düzeyde düzenlemeler içermektedir. Bu şirketler kendi aralarında da ciddi bir rekabet içerisindeyler. Adı geçen ve benzeri platformlar hem siyasi hareketlerin performans alanına dönüşmekte hem de bu platformların kendileri filtreleme ve sansürleme gibi uygulamalarla politik bir tercihi yansıtmaktadırlar. Bu güç sayesinde devletlerin ve siyasetin işleyişini etkilemektedirler. Çünkü gerçek kişilere ait verilerin toplandığı ve tutulduğu yer yeni feodal beylerin kontrolü altındadır.

Büyük teknoloji şirketlerinin sahip olduğu büyük miktardaki veriyi algoritmayla analiz ederek davranışı tahmin etme ve yönlendirme, bireylerin ve grupların etkileşim biçimlerini etkileme, içerikleri denetleme ve bilgiyi kontrol etme ve tüm bu konularda tekel oluşturacak şekilde düzenleme yapma potansiyeli vardır. Diğer taraftan feodal düzenin temel özelliği merkezi otoritenin zayıf ve sınırlı düzeyde kalmasıdır. Merkezi otoriteden ziyade yerel otoritelerin belirleyici olduğu bir sitemdir. Egemenlik ise dağınıktır. Dolayısıyla böyle bir realite karşısında devletin mutlak egemenliği nasıl devam edecektir? Bu soruya açıklayıcı bir cevap vermek için yeni egemenlik ölçütleri bağlamında mevcut devlet egemenliğini tartışmak gerekmektedir. Bu yeni egemenlik ölçütünün başında ise veri kontrolü ve kullanımı gelmektedir.

4. Veri Egemenliği

Verilerin toplanma, kullanılma ve kontrol edilme biçiminin siyasal ilişkiler üzerinde derin bir etkisi vardır. Verilerin birkaç güçlü şirketin elinde yoğunlaşması eşitsizliğe, ayrımcılığa ve kurumlara olan güvenin sarsılmasına yol açabilmektedir. Ayrıca veri egemenliği, mahremiyetin korunması ve bireylerin dijital kimliklerini kontrol edebilmeleri ile yakından bağlantılıdır. Kişisel veriler üzerindeki kontrolün kaybedilmesi, bireylerin özerk-

liği ve saygınlığı açısından çeşitli sonuçlar doğurabileceği gibi dijital veriler coğrafi sınırları aıtığı için veri egemenliği geleneksel ulusal egemenlik kavramını da sorgulatmaktadır. Nitekim devletler sınır ötesi veri akışlarını düzenleme ve kontrol etme konusunda zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Dijital ağda ekonomik ve siyasi gücün temel kaynağını artık veri oluşturmaktadır. Bundan dolayı bireylerden ülkelere ve uluslararası organizasyonlara kadar değişen veriler üzerindeki kontrol aynı zamanda sahiplik anlamına da gelmektedir. Çünkü veri kontrolü verilerin gerçek sahipleri üzerinde de egemenlik sağlama imknı sağlıyor. Verinin kontrolü kişileri, grupları ve toplumu yönetmek, yönlendirmek ve açıklamak için şirketler ve kamu kurumları için kolaylıklar sağlamaktadır. Dolayısıyla verinin kullanımına kimin karar vereceği, verilerin nasıl kullanılacağı ve veri sahibinin burada nasıl bir rol alacağı üzerinde durulmaya değerdir. Çünkü artık dijital veriler bireysel ve toplumsal alanın büyük bir bölümünü etkilemektedir. Bundan dolayı “yeni veri odaklı teknolojilerin ve altyapılarının geliştirilmesi, uygulanması ve ayarlanmasıyla ilgili tartışmalarda veri egemenliği kavramı” (Hummel vd., 2021) kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda egemenlik kavramının da çoğunlukla dijital veriler üzerinde “kolektif bir kontrolü” ifade etmek için kullanıldığını ifade etmek gerekir (Couture ve Toupin, 2019). Ancak burada, şirketlerin büyük oranda veri egemenliğini elinde bulundurmasının devlet egemenliği açısından ne tür sonuçlar ve etkiler doğuracağı önemlidir.

Mevcut durumda veriyi kontrol eden ile verinin sahibi arasında kapsayıcı olmayan bir müzakere ve hakların tanınması konusunda bir saygıdan bahsedilebilir. Nitekim bazı platformlar kullanım hakkı ve bilgilerin üçüncü şahışlarla paylaşılmaması konusunda kullanıcılara sembolik bir taahhüt verdiğini ifade ediyor. Ancak veri kontrolünün ve dolayısıyla veri egemenliğinin tam olarak ne anlama geldiği konusunda henüz popülerleşen bir duyarlılıktan bahsetmek zordur. Çoğunlukla devletler ve şirketler veya şirketlerin kendi aralarında yürüttükleri bir tartışma ve rekabet olarak devam etmektedir.

Dijitalleşen bir dünyada iktidarın temel kaynaklarından biri olan verinin belirli şirketlerin elinde toplanıyor olması bireysel özgürlüğün geleceği açısından da belirli riskler taşımaktadır. Jan Philipp Albrecht bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“Bu, özellikle yeni ekonomiyi yönlendiren ve sürdüren şey için geçerli: isteklerimizi, yeteneklerimizi, yaşam tarzımızı ve zayıflıklarımızı anlamayı mümkün kılan ‘kişisel verilerimiz’. Bize danışmadan ve ne yaptıklarına dair en ufak bir bilgi dahi vermeden hakkımızda toplayabildikleri her türlü bilgiyi topluyorlar. Dijital çağın sabit parası, deyim yerindeyse, biz farkına bile varmadan cebimizden çalınıyor. Bu süreç o kadar gizlice ve pratikte hiçbir düzenleme olmaksızın devam ediyor ki, bu işletmeler artık dünyanın en büyük işletmeleri haline geldi. Neredeyse tarihteki tüm şirketlerden ya da devletlerden daha fazla hareket alanına ve etkiye sahipler. Eğer işler olduğu gibi kalırsa, dijitalleşen dünyada tamamen haklarımızdan mahrum kalacağız ve kolayca dolandırılacağız. Kendimizi, bu şirketler hakkımızda büyük miktarda bilgi topladıkları ve günlük yaşamlarımıza daha fazla dahil oldukları için ortaya çıkan ve hüküm süren totaliter kontrollü bir toplumda yaşarken bulacağız” (Albrecht, 2016: 473-474).

Albrecht, dijital şirketlerin kişisel verileri kontrol ederek ve kullanarak muazzam bir güce sahip olduklarını vurgulamaktadır. Kişisel verilere sahip bu şirketler bireylerin arzuları, yetenekleri ve zayıflıkları hakkındaki bilgilere erişimi kontrol ederek insanların dünyayla ve birbirleriyle nasıl etkileşime gireceklerini de etkileyebilmektedir. Büyük bir güç sağlayan bu kontrol Michel Foucault’nun iktidar kavramı üzerinden anlaşılabilir. Foucault, *The Birth of Biopolitics* (2008) eserinde kontrol ve disipline dayalı egemen güçten bireysel özgürlüğü teşvik eden ancak piyasa odaklı mantıkların kısıtlamaları içinde olan yönetim biçimlerine doğru tarihsel değişimi sunarken çağdaş neoliberal toplumlarda gücün nasıl işlediğine ve hayatlarımızı nasıl incelikli ve yaygın yollarla şekillendirdiğini açıklamaktadır. Bu bağlamda dijital çağda güç, sadece fiziksel kontrolle ilgili değil, aynı zamanda bilgiyi, davranışları ve kimlikleri şekillendirme becerisiyle de ilgili olduğuna dair çıkarımlar yapılabilir. Dolayısıyla kişisel verilerin kitlesel

bir şekilde toplanması ile insan davranışının her yönüyle analiz edebilen, satılabilen ve gelecekteki davranışları tahmin etmek için kullanılabilen verileştirme politikası yeni güç alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yeni güç alanı büyük şirketler için kısıtlı rıza ve kısıtlı şeffaflık ile veri toplayarak insanların eylemlerini, tercihlerini ve heveslerini çok daha profesyonelce metalaştırmak ve manipüle etmek için olanak sağlıyor.

Dijital ekonomide şirketler kişisel verilerden ekonomik değer ve sermaye elde etmektedir. Şirketler geleneksel üretim araçlarından farklı olarak veri toplama ve davranışsal tahminlerle bir zenginlik elde ediyor. Bu zenginlik ekonomik ve siyasi alanda bir güce dönüşebilmektedir. Nitekim günümüzde dünyanın ekonomik değeri en yüksek şirketleri (Microsoft, Google, Amazon, Meta) arasında dijital alanı kontrol eden ve veri toplayan şirketler de yer almaktadır. Biriktirdikleri veriler sayesinde daha önce görülmemiş şekilde toplumu kontrol etme potansiyeline sahip şirketlerin varlığı teknolojik determinist yaklaşımın vurguladığı gibi insanlar hakkında kendilerinden daha fazla bilgiye sahip teknoloji şirketlerinin kısıtlamalarına maruz kalacakları totaliter bir geleceğe işaret etmektedir (Crawford, 2013). Dijital ekonomide büyüyen şirketlerin denetlenemeyen gücü, hesap verebilirlik ve şirket çıkarları karşısında insanların haklarına ilişkin düzenlemelerin yeterli düzeyde olmaması bir belirsizlik ortamı oluşturmaktadır. Bu belirsizlik ortamı dijital alanda Ortaçağ feodal düzenindeki gibi bir sömürü ilişkisine benziyor. Kuşkusuz dijital ortam yeni özgürlük biçimleri yaratmakta ancak bu özgürlük ortamı daha çok verinin toplanmasını mümkün kılarak paradoksal bir şekilde yeni kontrol mekanizmalarının geliştirilerek alternatif olasılıkları kısıtlayan bir süreci de tetiklemektedir. Dolayısıyla dijital çağda güç ve kontrol ilişkilerinin değişmesi, şirketlerin bireyler üzerinde ulus devletlerin aleyhine olacak şekilde Ortaçağ Avrupa'sındaki gibi yarı egemen bir güç kullanımının ortaya çıkması şimdilik dijital feodalizm kavramı ile ifade etmek mümkündür (Jensen, 2020).

Yanis Varufakis'de (2023) aynı bağlamda “technofeudalism” kavramını kullanır. Nitekim “yeni feodalizm” kavramının popülerleşmesinde Varufakis'in kitabının önemli bir yeri var. Dijital ekonominin evrimine

ilişkin daha çok teorik düzeyde değerlendirmelerde bulunan Varufakis, dijital verileri kontrol eden şirketlerin kapitalist ekonomiyi de değiştirerek Ortaçağ feodal sistemine benzettiğini, insanların istemeden de olsa kendilerine sahip şirketlerin değerini arttırdığını ve dijital platformlarda sürekli paylaşım yaparak dijital feodal beylerin kölelerine dönüştüğünü iddia eder.

“Bulut sermayesinin nelerden oluştuğunu düşünün: akıllı yazılımlar, sunucu çiftlikleri, baz istasyonları, binlerce mil uzunluğunda optik fiber. Yine de tüm bunlar ‘içerik’ olmadan değersiz olurdu. Bulut sermayesi stokunun en değerli kısmı fiziksel bileşenleri değil, Facebook’ta yayınlanan hikayeler, Tik Tok ve YouTube’a yüklenen videolar, Instagram’daki fotoğraflar, Twitter’daki şakalar ve hakaretler, Amazon’daki yorumlar veya basitçe, telefonlarımızın Google haritaları en son trafik noktası konusunda uyarmasına izin vererek uzaydaki hareketimizdir. Bu hikayeleri, videoları, fotoğrafları, şakaları ve hareketleri sağlarken, bulut sermayesi stokunu -herhangi bir pazarın dışında- üreten ve yeneden üreten bizleriz” (Varufakis, 2023: 84).

Varufakis, dijital ortamda ortaya çıkan sermayenin maddi bileşenlerden değil de dijital verilerden elde edildiğini ve sermayenin doğasının değiştiğini de ifade etmektedir. Bu yeni sermaye, insanların dijital platformlardaki etkileşimleri yoluyla ürettikleri içerikten oluşmaktadır. Sosyal ağlardaki kişisel hikayelerden insanların gerçek zamanlı konumlarına kadar etkileşimler veri olarak dijital bir ekonomide değerli metalara ve daha sonra sermayeye dönüştürülmektedir. Üretilen içeriklerin “herhangi bir pazarın dışında” sermayeye dönüşmesi sofistike bir sömürüyü işaret etmektedir. Ağa bir şekilde dahil olan kullanıcılar bu yeni ekonomik sistemin feodal beylerini beslemek için veriler üretmektedir. Dolayısıyla bu üretim tarzı günümüz dijital toplumunda yeni güç ve sömürü biçimini yaratmaktadır.

Dijitalleşen toplumda verinin işlevi üzerinde duran Byung-Chul Han ise “big data’nın insan davranışını sadece gözetlemekle kalmayıp psiko-politik bir yönlendirmeye tabi kılacağını ifade ederek “dataizm bizzat bir ideolojidir. Dataizmin dijital bir totalitarizme gider” değerlendirmesinde

bulunur. Foucault, iktidarın bedene yönelik biyopolitik uygulamalarla nüfusu nesnelleştirdiğini ifade ederken Han ise her şeyin verileştiği dijital çağda bedeni aşarak psikolojiye de sirayet eden “psikopolitik” bir sürece evrildiğini vurgular. Han’a göre Big Data, insan davranışlarının ince ayrıntılarını dijital platformlardaki etkileşimleri izleyerek ve kayıt altına alarak etkili bir gözetimi mümkün kılmakta ve insanların tercihlerini, eylemlerini ve psikolojilerini analiz etmektedir. Tercihlerin ve duyguların kontrolünün bir araç haline geldiği bu süreci psikopolitik kavramıyla tanımlamaktadır. Süreç, bireylerin gündemi kurumsal gündemlerle uyumlu hale getirilerek manipüle edilmekte ve güç, veriyi kontrol edenlerin elinde yoğunlaşmaktadır (Han, 2019: 63-70).

Dijital feodalizmde kullanıcılar birer veri sağlayıcıya dönüşmektedir. Platformlar kullandıkları araçları bilgileri toplayacak şekilde tasarlamaktadır. Bu uygulama yeni eşitsizlikler, dışlamalar ve teknolojik bağımlılığa yol açarak kullanıcıların/bireylerin özerkliğini ve mahremiyetini sınırlandırırken yeni feodal beylere ise orantısız düzeyde çeşitli faydalar sağlamaktadır. Platformlar topladıkları verilerden hangilerine öncelik vereceğini ve bunların nasıl yorumlanacağını belirleyerek kamu algısını, siyasal ve sosyal dinamikleri önemli ölçüde değiştirebilmektedir. Bu durum karşısında dijital hakların korunması için düzenleyici çerçeveyi kimin ve nasıl hazırlayacağı ise devleti doğrudan ilgilendirmektedir.

Yukarıda da açıklandığı gibi veriler, dijital platformlar ve bireylerin hakları üzerinde devlet yerine büyük şirketlerin baskın olduğu bir tür feodalizm olarak görülmektedir. Kuşkusuz devlet, hala mutlak egemenliğini korumaktadır. Ancak dijital alanda, şirketler teorik olarak devlet egemenliği altında olmalarına karşılık devletin etkin bir şekilde düzenleme yapmakta zorlandığı dijital platformlar ve verilerin kullanımı gibi stratejik kaynakları kontrol etmektedir. Bu şirketler, iletişim ve hatta kamuoyu üzerinde küresel kontrol uygulayarak devletlerin bilgi akışını düzenleme ve vatandaşların haklarını koruma kabiliyetini azaltabilir. Ayrıca vergi düzenlemeleri veya veri koruma yasalarına bağlı olarak faaliyetlerini bir ülkeden diğerine taşıyabilir, böylece hükümetlerin tek tip kurallar uygulama kabiliyetini de zayıflatabilir.

Günümüzde verilerin kontrolü devletler için önemli bir konudur. Örneğin, Avrupa Birliği dijital egemenliğini Genel Veri Koruma Yönetmeliği (GDPR) gibi düzenlemelerle güçlendirmeye çalışmıştır, ancak teknoloji şirketleri ekonomik güçleri ve ölçekleri nedeniyle bu düzenlemeleri etkileyebilmekte ve hatta atlatabilmektedir (Başalp, 2015). Şirketlerinin gözetim gücü (coğrafi konum verilerinin, tarama geçmişlerinin vb. toplanması yoluyla), devletlerin egemenliğini potansiyel olarak nasıl zayıflatabileceğini göstermektedir. Hatta bazı şirketler daha fazla gözetim gerçekleştirmek için hükümetlerle işbirliği yapmakla suçlanmakta, bu da bilginin kontrolünde devlet ve özel sektör arasındaki dengeye ilişkin soruları gündeme getirmektedir (P. I., 2022: 6-12). Ekonomik olarak güçlü olan bu şirketler bazı devletlerin gelirlerini geride bırakacak düzeyde bir piyasa değerine sahiptir. Ekonomik stratejileri ulusal ve uluslararası politikaları doğrudan etkileyebilmektedir. Devletler yatırım çekmek için avantajlı vergi koşulları sunarak şirketlerle pazarlık yapmak durumunda kalıyor. Dolayısıyla şirketler ulusal yasalardan bağımsız olarak bazı davranış kurallarını, örneğin içerik denetleme politikası, ifade özgürlüğü ve medya düzenlemelerine ilişkin ulusal mevzuatla çelişebilir ve bunu devletlere kabul ettirebilir.

Sonuç

Dijital feodalizm çoğunlukla şirketlerin bireyler üzerindeki kontrolüyle ilgili olarak tartışılrsa da aynı zamanda kamu hizmetlerinin sağlanması, sosyal hayatın düzenlenmesi ve ekonominin yönetimi gibi geleneksel olarak devletin işlevlerini yerine getirmeye yönelebilmektedir. Eğitim, sağlık, bilgi, iletişim ve ulaşım gibi birçok kamu hizmetleri dijital alanda artık büyük ölçüde özel şirketler tarafından kontrol edilmektedir. Dijital gücün birkaç şirketin elinde toplanması, devletlerin kendilerini bağımlı bir konumda bulmaları anlamına gelmektedir. Bu durum, küresel teknolojik altyapılarla giderek daha fazla birbirine bağlanan bir dünyada, devlet ile vatandaşları ve devletlerin kendi aralarındaki geleneksel güç dinamiğini de dönüştürmektedir. Ayrıca merkezi olmayan bu yeni dijital alanda devlet kontrolünün zayıf kalması veya devlet düzenlemeleri olmadan finansal

ilişkiler ve akışlar, veri kontrolü ve yönetimi veya gözetimin gerçekleşmesi devletlerin egemenliğini sorgulatmaktadır.

Dijital çağ verilerin, dijital altyapıların ve insanların haklarının yönetiminde devletlerden ziyade dijital feodal beylerin başat oyuncu olduğu bir tür feodalizm olarak görülüyor. Ancak devletlerin dijital çağ karşısında nasıl bir politika izlediğini, egemenliği aşan boyutuyla dijitalleşmenin bir tehdit mi yoksa devlet egemenliğini kesifleştiren bir araç mı olduğuna bakmak gerekmektedir. Böylece dijitalleşmenin devlet egemenliğini nasıl etkilediğine ilişkin bir açıklama modeli ortaya konulabilir. Kuşkusuz yasal ve politik gücü hala elinde bulunduran ulus devletler ile küreselleşmiş ekonomik ve toplumsal güce sahip şirketler arasında artan bir gerilim vardır. Ayrıca devlet egemenliği dijital alanda tam olarak sağlanabilmiş değildir. Devletlerin kontrolü dışında kalan muazzam bir veri üretim ve kontrol alanı vardır. Devletlerin klasik egemenliğini devam ettirebilmesi için dijital alana da egemen olması gerekmektedir. Bu bağlamda dijital alandaki egemenlik devletin kendi sınırları içerisinde dijital teknolojilerin kullanımını kontrol etme ve düzenleme kabiliyetini ifade eder. Bu kavram kişisel verilerin korunmasını, teknoloji şirketlerinin düzenlenmesini ve dijital altyapıların güvence altına alınmasıyla ilişkilidir. Vatandaşlar tarafından üretilen veriler genellikle başka ülkelerde bulunan sunucularda yer almaktadır. Bu durum, mahremiyet ve devletin bilgi üzerindeki kontrolü açısından güvenlik açığına yol açmaktadır. Bundan dolayı devletler vatandaşlarının verilerini nasıl koruyacakları ve dijital bir ortamda egemenliklerini nasıl sürdürecekleri ile ilgilenmeye başladılar. Bu bağlamda egemenliğin de yeniden tanımlanması gerekir. Çünkü klasik egemenlik kuramı dijital alandaki hareketliliği kapsamamaktadır. Zaten klasik egemenliğin temel vasıflarından biri de vatandaşların kontrolüyle ilişkilidir. Eğer dijital alan fiziksel alanın bir uzantısı olarak kabul edilecekse egemenlik için bu alanın kontrol edilmesi önemlidir. Ancak eğer dijital alan fiziksel alanın dışında olarak kabul edilecekse yine egemenliğin bu alana sirayet etmesi gerekir çünkü günümüzde dijital alan fiziksel alanı belirleyen bir etki seviyesine ulaşmış durumdadır.

Dolayısıyla her koşulda dijital alanın kontrolü devlet egemenliğini ilgilendirmektedir. Ancak mevcut durumda devlet bir otorite olarak dijital alanı kontrol etmek istese bile devletin otoritesi dışına çıkan farklı otoritelerin varlığı egemenliği aşındırmış gibi görünmektedir.

Mülkiyet ve bireylerin dijitalleştiği bu süreçte şirketlerin veri kontrolü sadece yeni sermaye birikimi ve iş gücü sağlamıyor aynı zamanda küresel düzeyde kontrol edilemez bir politik etki de sağlıyor. Bu etki devletin işleyiş biçimi ve işlevini de değiştirme kapasitesini içerdiği gibi egemenliğin kapasitesini de azaltmaktadır. Mülkiyetin ve bireylerin dijitalleşmesi hem fiziksel hem de sosyal varlıkların veri toplama, dijital varlıklar ve çevrimiçi kimlikler gibi dijital formatlara dönüştürülmesini ifade eder. Sosyolojik olarak insanların mülkleri, kimlikleri ve diğer insanlarla ilişkileri değişmektedir. Mülkiyet ve kimlik fiziksel varlığa sıkı sıkıya bağlıken dijitalleşme ile sanal kimlik ve mülkiyet biçimleri ortaya çıktı. Bu dijital formlar kontrol edilebilir, izlenebilir ve paraya dönüştürülebilir. Verinin ekonomik kaynağa dönüştüğü bu süreçte devlet kontrolü dışında bir sermaye birikiminin önü açılmış durumdadır. Devlet karşısında şirketleri güçlendiren de bu yeni sermaye biçimidir. Bu yeni sermaye biçimi tüm kullanıcıları birer işçiye dönüştürmektedir. Çalışanlarını sürekli izleyen, performanslarını doğrudan veriye dayalı ölçütlerle ilişkilendirildiği bir tür “dijital gözetim” düzeni de yaratmaktadır. Bu durum şirketler için daha fazla verimlilik ve kâr sağlayabilir, ancak aynı zamanda çalışanların özerkliği, mahremiyeti ve işçi hakları üzerinde de etkileri vardır. Tam da bu durum yeni sermaye ile çalışanlar arasında bir krizin ortaya çıkmasına yol açabilir. Dolayısıyla böylesi muhtemel bir kriz durumunda devlet kullanıcıların bir sığınağına dönüşecektir. İşte tam da devlet egemenliğinin dijital alana sirayet edecek şekilde tesisi böylece mümkün olacaktır. Devlet her ne kadar sermayenin etkisi altında olsa bile devletin “görelî özerkliği” devlet egemenliğinin yeni koşullar karşısında restore edilmesini ve varlığını tahkim etmesini mümkün kılacaktır. Bundan dolayı dijital feodalizmi bir ara dönem olarak değerlendirmek daha uygun olacaktır. Ayrıca insanların fiziksel varlığının en temel varlık olma ayrıcalığını kolay kolay yitirmeyeceği dikkate alındığında hâlihazırda dijital feodalizm devletin egemenliğine ilişkin sarsıcı şüphelere

yol açsa bile son kertede tayin edici egemenlik devlet egemenliği olacaktır. Ayrıca devletin dijitalleşmeyi bir araç olarak kullanıp mutlak egemenlik kapasitesini optimize etme olasılığı ise daha fazladır. Dolayısıyla eğer dijital çağda egemenlik tartışılacaksa dijitalleşmenin devletin mutlak egemenliğini nasıl optimize ettiğini tartışmak daha uygun olacağı gibi içinde yaşadığımız sürecin mahiyetini daha iyi kavramayı da mümkün kılacaktır.

Ulus devlet egemenliğinin tehdit altında olduğuna ilişkin bir politik dil devlet yöneticileri tarafından da kullanılmaktadır. Sürekli daha fazla bağımsız olma, egemen olma gibi bir çaba dile getirilmektedir. Ancak egemenliğin aşıldığına ilişkin söylem ve öne sürülen gerekçeler tam tersi olarak ulus devletlerin egemenliğinin daha da pekiştirmesine ve egemenliğini güncelleştirmesine neden olabilir. Özellikle ulus devlet egemenliğinin devam edeceğinin en somut örneği insanların giderek daha riskli bir dünya da yaşıyor olmalarıdır. Liberalizmin klasik toplumsal dayanışma unsurlarını, özellikle cemaati, aile veya topluluk gibi bağlanma unsurlarını zayıflatması bireyleri tek başına kalmaya zorlamıştır. Bu durum bir sığınak olarak ulus devletlerin güçlenmesine yol açmıştır. Dijitalleşme de benzer bir süreci tetiklemektedir. Nitekim dijital bilgiye hükmeden şirketlerin toplumu tümüyle denetleyeceğine ve yönlendireceğine yönelik bir “inanç” olsa da bu şirketlerin yarattığı imkânların devletin mutlak egemenliğini güncellemesi ve güçlendirmesi için bir araca dönüşebilme olasılığı ise daha fazladır.

Kaynakça

Albrecht, Jan Philipp (2016). Regaining Control and Sovereignty in the Digital Age. Wright, D., De Hert, P. (Ed.) *Enforcing Privacy. Law, Governance and Technology Series* (473–488). Springer.

Arditi, David. (2023). *Digital Feudalism: Creators, Credit, Consumption, and Capitalism*. Emerald Publishing Limited.

Aydın, M. Kemal (2003). Küreselleşme Karşısında Ulusal Devlet: Hepimizin Kafası Karışık. *Bilgi Dergisi*, (6), 121-127.

Başalp, Nilgün (2015). Avrupa Birliği Veri Koruması Genel Regülasyonu'nun Temel Yenilikleri. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21 (1), 77-106.

Beriş, Hamit Emrah (2021). *Egemenlik: Modern Devletin İnşası*. Kadim Yayınları.

Brown, Wendy (2011). *Yükselen Duvarlar Zayıflayan Egemenlik* (Emine Ayhan, Çev.). Metis Yayınları.

Castells, Manuel (1996). *The rise of the network society*. Oxford: Blackwell Publishers.

Couture, Stephane & Toupin, Sophie (2019). What does the notion of “sovereignty” mean when referring to the digital?. *New Media & Society*, 21 (10), 2305-2322. <https://doi.org/10.1177/1461444819865984>.

Crawford, Susan (2013). *Captive Audience: The Telecom Industry and Monopoly Power in The New Gilded Age*. Yale University Press.

Croxton, Derek (2001). The Peace of Westphalia of 1648 and the Origins of Sovereignty. *The International History Review*, 21 (3), 569-591.

Foucault, Michel (2010). *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France*. Picador.

Giddens, Anthony & Sutton Philip W. (2024). *Sosyolojide Temel Kavramlar* (Özlem Akkaya, Çev.). Phoenix Yayınevi.

Grimmelmann, James (2009). Virtual world feudalism. *Yale Law Journal Pocket Part*, (118), 126-130. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1331602

Habermas, Jurgen (2018). *Küreselleşme ve Milli devletin Geleceği* (Medeni Beyaztaş, Çev.). Yarın Yayıncılık.

Han, Byung Chul (2019). *Psikopolitika: Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri* (Haluk Barışcan, Çev.). Metis Yayınları.

Harrison, Stan (2021). Digital Feudalism: Sharecropping, Ground Rent, and Tribute. *Rethinking Marxism*, 33 (2), 217-245. DOI: 10.1080/08935696.2021.1893084.

Hinsley, Francis H. (1986). *Sovereignty* (2nd ed.). Cambridge University Press.

Hummel, Patrik, Braun, Matthias, Tretter, M., Dabrock, Peter (2021). Data sovereignty: A review. *Big Data & Society*, 8 (1). <https://doi.org/10.1177/2053951720982012>.

Jensen, Jakob Linnaa (2020). *The Medieval Internet: Power, Politics and Participation in the Digital Age*. Emerald Publishing Limited.

Kleinlein, Thomas (2010). On Holism, Pluralism, and Democracy: Approaches to Constitutionalism beyond the State. *The European Journal of International Law*, 21 (4), 1075-1084.

Ohmae, Kenichi (1996). *Ulus-Devletin Sonu: Bölgesel Ekonomilerin Yükselişi* (Zülfü Dicleli, Çev.). Türk Henkel Dergisi Yayınları.

Privacy International. (2022). *Challenging Public Private Surveillance Partnerships: A Handbook for Civil Society* (Erişim tarihi: Aralık 2024). <https://privacyinternational.org/sites/default/files/2022-06/Handbook%20PDF%20absolutely%20final.pdf>.

Schmitt, Carl (2006). *Siyasal Kavramı* (Ece Göztepe, Çev.). Metis Yayınları.

Sunay, Reyhan (2007). *Tartışılan Egemenlik*. Yetkin Yayınları.

Timmers, Paul (2024). Sovereignty in the Digital Age. Werthner, H., vd. (Ed.). *Introduction to Digital Humanism*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-45304-5_36

Varufakis, Yanis (2023). *Technofeudalism: What Killed Capitalism*. Penguin Random House.

Extended Summary

Digital feudalism is often discussed in relation to corporations' control over individuals. At the same time, corporations can fulfill traditionally state functions, such as providing public services, regulating social life, and managing the economy. Many public services, such as education, health care, information, communication, and transportation, are now largely controlled by private companies in the digital space. This concentration of digital power means that states are dependent on a few companies. In an increasingly interconnected world of global technological infrastructures, traditional power dynamics between states and their citizens, as well as between states themselves, are being transformed. Furthermore, the lack of state control in this new decentralized digital space—where financial relations and flows, data control and management, and surveillance occur without state regulation—calls into question the sovereignty of states.

Some view the digital age as a kind of feudalism, with digital feudal lords, rather than states, as the dominant players in managing data, digital infrastructures, and people's rights. However, it is important to examine the policies that states are pursuing in the digital age and to consider whether digitalization poses a threat or enhances state sovereignty. Thus, we can propose an explanatory model of how digitalization affects state sovereignty. Undoubtedly, there is growing tension between nation-states, which still hold legal and political power, and corporations, which hold globalized economic and social power. Furthermore, state sovereignty has yet to be fully achieved in the digital domain. An enormous amount of data production and control is beyond the reach of states.

For states to maintain their traditional sovereignty, they must also be sovereign in the digital realm. In this context, digital sovereignty refers to a state's ability to control and regulate digital technology use within its borders. This concept relates to protecting personal data, regulating technology companies, and securing digital infrastructures. However, data generated by citizens often resides on servers located in other countries. This creates vulnerabilities in terms of privacy and state control over

information. Therefore, states have become concerned with protecting their citizens' data and maintaining their sovereignty in a digital environment. In this context, the concept of sovereignty must be redefined. The classical theory of sovereignty does not cover mobility in the digital domain. One of the main characteristics of classical sovereignty is controlling citizens. If digital space is to be considered an extension of physical space, then sovereignty is crucial to control this space. However, if the digital sphere is to be considered separate from the physical sphere, then sovereignty must also extend to the digital sphere because it has reached a level of influence that determines the physical sphere. Therefore, the control of the digital domain is always a matter of state sovereignty. In the current situation, though, the existence of different authorities that go beyond the state's authority seems to have eroded sovereignty, even if the state wants to control the digital space as an authority.

In the process of digitizing property and individuals, companies' control of data provides new sources of capital and labor, as well as uncontrollable political influence at the global level. This influence includes the capacity to alter the form and function of the state and reduce the capacity of sovereignty. Digitalization refers to the transformation of physical and social assets into digital formats, such as data collection, digital assets, and online identities. From a sociological perspective, people's property, identities, and relationships with others are evolving. While property and identity are closely tied to physical presence, digitalization has led to virtual forms of both. These digital forms can be controlled, monitored, and monetized. As data is transformed into an economic resource, a path is paved for capital accumulation outside of state control. This new form of capital empowers companies against the state. This new form of capital turns all users into workers.

It also establishes a form of "digital surveillance" that continually monitors employees and links their performance to data-driven metrics. While this may increase companies' efficiency and profits, it also has implications for workers' autonomy, privacy, and labor rights. These issues

could lead to a crisis between new capital and workers. In the event of such a crisis, the state will become a refuge for users. This is how state sovereignty can spill over into the digital sphere. Although the state is influenced by capital, its “relative autonomy” will enable state sovereignty to be restored and consolidated in the face of new conditions. Thus, it is more appropriate to consider digital feudalism an intermediate period. Furthermore, the physical existence of human beings will not easily lose its fundamental privilege, even if digital feudalism leads to doubts about state sovereignty. In the end, state sovereignty will prevail. Furthermore, the state is more likely to use digitalization as a tool to optimize its absolute sovereignty. Therefore, when discussing sovereignty in the digital age, it is more appropriate to talk about how digitalization optimizes the state’s absolute sovereignty. This makes it easier to understand the nature of the process we are experiencing.

State administrators also use political language that suggests the sovereignty of the nation-state is under threat. There is a constant effort to become more independent and sovereign. However, the discourse on the erosion of sovereignty and the justifications put forward may, in fact, cause nation-states to consolidate and update their sovereignty further. The most concrete example of the continuation of nation-state sovereignty is that people are living in an increasingly risky world. The weakening of classical elements of social solidarity by liberalism, especially community and family, has forced individuals to fend for themselves. This has led to the strengthening of nation-states as refuges. Digitalization is triggering a similar process. At the same time, some believe that companies dominating digital information will control and direct society; these companies’ possibilities are more likely to turn into tools for states to update and strengthen their absolute sovereignty.